

Yeniden hatırlamak...

Engin Erkiner tarafından yazıldı
Çarşamba, 24 Nisan 2019 16:32 -

İngilizcede hatırlamak remembering iken yeniden hatırlamak için re-remembering deniliyor. Bu terim –şu anda okuduğum bir metindeki belirlemeye göre- ilk kez bir romancı Toni Morrison tarafından kullanılıyor. Afro Amerikalılar olarak bilinen kesimin yazarı sayılan Morrison, birkaç yüzyıl önce ABD'ye köle ticaretiyle getirilmiş Afrikalıların hatırlama kültürünü de romanlarında işler. Burada önemli olan yeniden hatırlamanın, hatırlamaktan farklı olmasıdır. Yeniden hatırlama bir çeşit düzeltilmiş hatırlamadır, eskinin ilk hatırlamadan farklı hatırlanmasıdır.

Hafıza ve hatırlamak sabit değil, aradan geçen zamana ve yaşadıklarınıza göre aynı olayı farklı hatırlıyorsunuz. Ya da hafıza sürekli olarak kendisini değiştiriyor ve yeniden üretiyor.

Geçmişteki önemli bir olay ilk hatırlandığında epeyce etkiliyken, aradan zaman geçtikten sonra yeniden hatırlandığında hiç de etkili olmayabiliyor. Bunun birkaç nedeni olabiliyor.

İlk olarak, geçmişteki o önemli olayın yorumu değişmiştir. Bu değişme olayın sanıldığı ya da gösterildiği gibi değil de farklı gerçekleştiği bilgisinden kaynaklanabilir. Bu nedenle o olay hakkında eski yorum yapılamaz. Veya aradan geçen zaman aynı kalmış olayın farklı yorumlanmasını gerektirmektedir. Eskiden önemli görülürken artık o kadar önemli değildir.

İkinci olarak, olayın taraflarından birisi eskiden bunu kesinlikle reddederken, şimdi değişik olarak kabul etmekte ama gerekçelendirmektedir. Şöyle bir örnek verebiliriz: 1915'te Anadolu'da çok sayıda Ermeni öldürüldü, adına ister soykırım deyin isterseniz demeyin, öldürüldü. Ama sor bakalım, neden öldürüldü?

Eskiden bu olay kesinlikle kabul edilmezdi, bir süreden beri kabul ediliyor ve bu yeniden hatırlama gerekçelendiriliyor.

Ya da buna soykırım diyen ülkelerin de tarihlerinde soykırımlar bulunduğu belirtiliyor.

Yeniden hatırlamak...

Engin Erkiner tarafından yazıldı
Çarşamba, 24 Nisan 2019 16:32 -

Bende var, sende de var, aslında herkesin tarihinde soykırım bir şekilde vardır.

Burada yeniden hatırlama olayın genelleştirilmesiyle gerçekleşiyor: kabul ama bu herkesin tarihinde vardır.

Ermenilerde kuşaktan kuşağa aktarılan yeniden hatırlamanın somut olarak nasıl gerçekleştiğini bilmiyorum ama yeniden ve yeniden hatırlamanın belirli değişikliklerle gerçekleştiğine kesin gözle bakılabilir.

Geçmişteki önemli bir olayın sürekli hatırlanmasını engellemenin olmasa bile çarpıtmanın bilinen yolu, bu hatırlamayı bugün için felaket düzeyine yükseltmektir.

Türklerin ve Kürtlerin Ermeni soykırımını kabul etmesi onları soykırımcı bir ulus yapacaktır, iddiaya göre... Halbuki hiç de böyle değildir çünkü bunu yapanlar yüz yıl önce yaşamıştır. Birkaç nesil önceki atamın ne yaptığından bana ne? Ben onun sorumlusu değilim, yapılan ağır bir yanlıştır ama o döneme aittir.

Eğer büyük bir depremin artçı sarsıntıları gibi devamı gelmeseydi, böyle de denilebilirdi.

Cumhuriyet tarihi boyunca Hıristiyanların ülke topraklarından temizlenmesi sürüyor. Büyük mübadele, ardından Varlık Vergisi ve 6-7 Eylül olayları...

Bu durumda defteri Birinci Dünya Savaşı yıllarında kapatmak istesenez bile kapatamıyorsunuz. Artçı sarsıntılar gibi devamı geliyor...

Küresel iç Savaş ve Türkiye kitabında belirtmişim: Birinci Dünya Savaşı geniş Ortadoğu'da (klasik Ortadoğu, Kafkaslar ve Orta Asya, İran dahil) bitmedi, halen sürüyor. Ortadoğu'da yaratılan yapay devletler, bunlar arasında bitmeyen sınır kavgaları, bitmeyen toprak talepleri ve

Yeniden hatırlamak...

Engin Erkiner tarafından yazıldı
Çarşamba, 24 Nisan 2019 16:32 -

Ermeni soykırımını da bu çerçevede değerlendirilebilir.

Savaşın yaşadığı önemli bir alanda, Avrupa'da bu defter kapandı. Bu savaşın en kanlı muharebesi Verdün'dedir ve Fransızlarla Almanlar bu muharebeyi her yıl birlikte anarlar. Avusturya-Macaristan İmparatorluğu farklı devletlere parçalanarak dağıldı. Macaristan ve Polonya'da aşırı sağcılar o yıllardan daha da öncesine gidip büyük toprak taleplerinde bulunurlar ama bunların ürettiği çatışma düzeyinde gelişme yoktur.

Bu savaşta Osmanlı'nın da içinde bulunduğu iki imparatorluk parçalanırken üçüncüsü, Çarlık devrim sayesinde parçalanmadı. SSCB Çarlık ile yaklaşık aynı sınırlar içinde kuruldu. Bu ülke için farklı devletle bölünme 1991'de gerçekleşecekti. Rusya Federasyonu yine büyük ülke ama SSCB kadar değildir.

Bu sürecin de hatırlama ve yeniden hatırlama kültürü sürüyor. Svetlana Alexijewitsch'nin **İkinci El Zaman**

olarak Türkçeye çevrilen Secondhand-Zeit aslında söyleşi kültüründen çok bu konuyu işler. SSCB tarihindeki hakim psikolojiyi bilmiyorsanız bu kitabı anlamanız zordur. Bir ucundan ötekine kadar pasaportsuz gidilebilen çok geniş bir ülkeden pasaportlu yolculuğa geçişin bile travması vardır. "Ne oldu bize?" travması...

Bunları yazarken canım sıkılıyor, ne kadar çok konu var öğrenilmesi gereken...

Güncel olmayan konu yok aslında, ayrıntısıyla öğrenebilerseniz her konu bir şekilde güncelle bağlantısı var.

Ve hatırlama zaman içinde sürekli değişiyor...